

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' לפיתוח פדגוגי
הפיקוח על תכניות לימודים ייחודיות

שם ביה"ס/המוסד: הרטמן בנות

שם התכנית הייחודית: תושב"ע

תחום הדעת: מדעי הרוח

מספר יחידות הלימוד: 3

מל מוסד: 442855

מדרשיית הרטמן לבנות
בית ספר ניסויי
מכון הרטמן
SHALOM HARTMAN
בית ספר ניסויי

הצעת תכנית לימודים ייחודית בתושב"ע

מדרשיית הרטמן לבנות

רקע קצר על בית הספר:

מדרשיית הרטמן היא בית ספר דתי שש שנתי בירושלים, החזרת על דגלו - קיום מצוות ויראת שמיים; תלמוד תורה ולימוד מקורות יהודיים, חכמת ישראל וחכמת העולם, מתוך פתיחות מחשבתית; מחויבות ומעורבות חברתית-קהילתית עמוקה; עוצמה נשית ואישית; הישגים לימודיים המבטאים רצון להעמקה, שיח עם חומרי הלימוד ומימוש יכולות ולמצוינות; ושותפות בעיצוב הזהות היהודית במרחב הפנימי והציבורי. זהו חינוך דתי המשלב שילוב עמוק ויוצר שיח פורה בין תורה ובין ערכים מודרניים דמוקרטיים.

המדרשייה הוקמה על ידי מכון שלום הרטמן – מרכז חינוך ומחקר יהודי, וזוהי השנה החמישית לקיומו של המקום. המדרשייה הוכרה על ידי משרד החינוך כ**בית ספר ניסויי, בתחום הפמיניזם הדתי. אחד משלושת המוקדים של הניסוי הוא בית המדרש ובמרכזו – לימודי התלמוד.** זוהי תכנית הדגל של בית הספר, לתוכה אנו יוצקים את עיקר החינוך הערכי והייחודי של בית הספר וחשוב לנו מאד לקיים אותה ברוח המקום.

המדרשייה ממוקמת במושבה הגרמנית בירושלים ולומדות בה כ - 300 תלמידות ב - 12 כיתות, מ - ז' עד יב'. בכל שכבה שתי כיתות ובכל כיתה כ - 25 תלמידות. רוב התלמידות הינן ברמה בינונית עד גבוהה, אולם יש בביה"ס גם תלמידות מתקשות ועולות חדשות. מנהלת בית הספר היא מירב בדיחי, ראש בית המדרש היא רננה רביצקי פילזר, וסמל המוסד הוא 442855.

סיבות והנמקות לבקשת תכנית ייחודית:

ייחודה של המדרשייה, יחד עם תיכון הרטמן לבנים, מעודד אותנו לפתח תכנית לימודים ביהדות המשקפת את דרכנו המיוחדת, הן בתכנים והן בסגנון הלמידה. לימודי התלמוד הם נדבך חשוב במיוחד בדרך זו, שכן הם נחשבים מקצוע מרכזי ואף שפה הכרחית בעולם התורה אליו אנו מבקשות להשתייך ובו אנו מבקשות להיות בנות בית. לימוד התלמוד מבטא ערכים ותכנים משמעותיים לחבר/ה בקהילה היהודית, מתקופת חז"ל ועד היום, וכן – מלמד אופן מחשבה חריף ובהיר, דרכי דיון וויכוח, תפיסות אמת מורכבות ועוד... אתגר מיוחד העומד לפתחנו, הוא להעביר ולהורות את התלמוד ואת ספרות חז"ל בכלל באופן המשלב בין עולם ערכים יהודי מחייב ובין עולם מודרני הדוגל בערכי שוויון ודמוקרטיה, והכולל שותפות נשים בעולם הכללי והדתי.

להלן יימנו מניעים סצפייים שדחפו אותנו לבקש תכנית ייחודית:

ראשית, המדרשייה חורת על דגלה לימודים מעמיקים ורציניים בתחומי היהדות השונים, אשר מטרתם להצמיח נשים בקיאות בספרות היהודית לגוניה, אשר השפה של המקורות היהודיים היא חלק משפתן, בבחינת 'גרסא דינקותא'. אנו מעוניינות לקדם את הבנות לקראת מטרה זו ועל כן אנו מבקשות ליצור מצב בו חומר הלימודים, ביהדות בכלל ובתלמוד בפרט, הינו רציני ומאתגר ודורש מן הבנות דרישות גבוהות במיוחד. דרישות אלו יבואו לידי ביטוי גם בבחינות הבגרות בהן תיבחנה התלמידות בסוף לימודיהן. אנו תקווה כי העלאת הרף והעמדת סטנדרט גבוה תביא גם ליצירת מוטיבציה גבוהה ללימוד ולהצלחה.

שנית, תכנית הלימודים מבקשת להדגיש את הרלוונטיות של הלימוד לעולמן הערכי של תלמידות דתיות מודרניות מתבגרות. אנו מבקשות כי הלימוד יהיה חביב עליהן ובעיקר - משמעותי עבורן. תכנית הלימודים דורשת לא רק רמה גבוהה של הבנה ויישום אלא גם דרישות לחשיבה והבעת עמדה ערכית. גם הבחינות בהן יידרשו לעמוד התלמידות ישקפו מטרות אלו.

שלישית, חשוב לנו כי התלמידות (תרצנה) ותדענה ללמוד מקורות יהודיים בכלל ותלמוד בפרט באופן עצמאי. אנו מבקשות כי הן תדענה לפתוח בעצמן את הספרים לאחר סיום לימודיהן וחשוב לנו כי רבות מהן תימשכנה ותמשכנה ללימודים גבוהים בתורה שבעל פה (במדרשות ובמכינות, במסגרות לימוד גבוהות ובאוניברסיטה). תכנית הלימודים משקפת את הדרכתן ועידודן של התלמידות ללימוד עצמאי.

רביעית, המדרשייה היא בית ספר פמיניסטי ובין השאר – אנו מבקשות כי בחירת חומרי הלימוד תשקף את שותפותן העתידית של בוגרות בית הספר במרחב הציבורי של החברה ולא רק במרחב האישי. לשם כך אנו מבקשות לפתוח ולהשוף בפניהן סוגיות דתיות, מוסריות וחברתיות המטרידות את כלל החברה ולא להסתפק או לכוון בעיקר לנושאים ביתיים, זוגיים ונשיים. תכנית הלימודים מבטאת מטרה זו.

חמישית, למדרשייה תכנית לימודים ייחודית לבגרות במחשבת ישראל וכן תכניות לימוד מיוחדות בהלכה, תלמוד ומחשבת ישראל בכיתות חטיבת הביניים. בחלק מן התכניות הללו כלולים חומרים מתכנית הלימודים הרגילה. המבט השש-שנתי דוחף אותנו לבניית תכנית ייחודית אשר תחדש ולא תחזור על תכנים שנלמדו.

ולבסוף, נראה לנו כי בניית תכנית הלימודים על ידי צוות בית הספר, משנה את ההוראה והופכת אותה למלומדת יותר ונלהבת יותר, שכן הצוות משקיע שעות רבות בלימוד החומר, העמקה בו, מחשבה פדגוגית ודידקטית ביחס אליו, מה שמשפיע, כמובן, על רמת העניין ובסופו של דבר – הידע, של התלמידות. זה אפשרי, כמובן, במקרה בו הצוות ניהן בכישורים מתאימים לבניית תכניות לימודים באופן עצמאי. לשמחתנו, נתברכנו בצוות הוראה מתאים ובתמיכה תוכנית וכלכלית של מכון הרטמן המעמיד לרשותנו צוות כתיבה מקצועי, המעבד את החומרים עיבוד נוסף ומעמיק. כך מתאפשר לנו ליצור תכניות לימוד ברמה גבוהה, אשר נוצרות בעקבות ניסויים בשטח, ואשר צוות ההוראה מעורב עמוקות ביצירתן ועל כן גם נלהב במיוחד ללמדן.

עוד נזכיר כי בשנים האחרונות אנו מלמדות תכנית ייחודית במחשבת ישראל (4 או 5 יח"ל), הדנה בנושאים מרכזיים שבין אדם, אל' ועולם ונלמדת כמקצוע חובה על ידי כל התלמידות. בתחום התלמוד, עד כה אפשרה לנו התכנית הרגילה לבנות יחידות לימוד כרוחנו באישור המפמ"ר. התכנית החדשה מצמצמת את אפשרות הבחירה ועל כן אנו מבקשות להביא לידי ביטוי את ייחודנו גם בלימוד התלמוד באמצעות תכנית ייחודית.

ייחודיותה של התכנית:

ייחודיותה של התכנית באה לענות על ההנמקות והצרכים שנזכרו לעיל. נציג את הייחודיות על פי סדר הצגת המניעים לכתיבת התכנית.

ראשית, זוהי תכנית אינטנסיבית הדורשת מן התלמידה דרישות גבוהות. אמנם, במסגרת הכיתה לומדת כל תלמידה (מ – י – יב) בין 4 – 6 שעות שבועיות בלבד של לימודי תלמוד, אולם בנוסף לכך מתקיימים בבית הספר ימי עיון ומפגשים מיוחדים מחוץ לשעות הלימודים, המרחיבים את העיסוק התלמודי וכן - כל תלמידה לומדת שעתיים שבועיות נוספות של לימודי תושבע"פ, אשר אינם נכללים בתכנית זו, אולם בהחלט תומכים בבסיס הידע הנדרש לשיעורי תלמוד. כמו כן, מתבסס הלימוד על עוד 14 שעות שבועיות של לימודי תלמוד, שלמדו התלמידות בכיתות ז – ט. במסגרת זו נלמדו סוגיות מגוונות (בעיקר ממסכתות: ברכות, פסחים, מגילה וביצה), תוך העלאת הרמה והרצף משנה לשנה. דפי התלמוד שנלמדו משמשים מצע ללימוד בכיתות הגבוהות. המבחנים בהם נדרשות התלמידות לעמוד דורשים רמות גבוהות של הבנה ויישום, ידע הלכתי, היכרות עם מושגים יסודיים ועם דרך המשא ומתן התלמודי, ניתוח ספרותי של אגדות התלמוד, היכרות בסיסית עם דורות התנאים והאמוראים ושליטה מסוימת בארמית בבלי. על מנת להפיק את המרב משעות הלימוד, מחולקות הכיתות לקבוצות קטנות, על פי רמות, ועל פי רמת ההנחיה הנדרשת.

שנית, תכנית הלימודים בנויה כך שתעמיק את הדיון בשאלות הרלוונטיות לבנות דתיות מודרניות בגיל העשרה. התלמידות עוסקות בגיל זה בין השאר בשאלות על חברה, צדק ומוסר, על זהות אישית, קהילתית, לאומית ואוניברסאלית, בשאלת תפקידן ויכולת השפעתן על החברה שסביבן ובשאלות של סמכות ואחריות, בעולם בכלל ובעולם הדתי בפרט. תכנית הלימודים המוצעת מיועדת לעסוק בדיוק בנושאים אלו ואמנם, היא מסודרת על פי נושאים רעיוניים, ולא רק על פי רצף המסכתות הנלמדות. דרך הלימוד של מסכת בבא בתרא, עולים נושאים הקשורים בצדק ומוסר ובהיות קהילתית; באמצעות לימוד מסכת גיטין עולות שאלות על תיקון עולם, אחריות, סמכות ויכולת השפעה; ובמהלך לימוד מסכת סנהדרין עוסקות המתבגרות בענייני חברה ומדינה ובערך חיי אדם. התכנית מכוונת לעריכת דיונים בכיתה על השאלות הערכיות העולות מן הסוגיות וגם במבחנים נדרשות התלמידות להביע עמדה ולדון בשאלות אלו.

שלישית, התכנית שמה דגש על מיומנויות לימוד עצמאי. אנו רואות ערך בשיטת הלימוד הבית מדרשית, בה מתנהל חלק מן הלימוד בחברות ואשר מלמדת את הלומדות לחלוק ולהתווכח זו עם זו מחלוקות לשם שמיים. התכנית דורשת מן הבנות לפגוש את המקורות באופן עצמאי ולא רק באופן מתווך דרך המורה.

רביעית, כבית ספר פמיניסטי, אנו מקפידות כי תכנית הלימודים הייחודית של בית הספר תפנה אל הבנות כלומדות ולא רק כנשים לומדות ועל כן תתמקד בנושאים כלליים ואנושיים לפני נושאים 'נשיים' כגון בית, זוגיות, כיבוד הורים, מצוות עשה שהזמן גרמן וכו'. ... בהתאמה, הנושאים הנדונים בתכנית, כפי שכבר ציינו, הם: תיקון עולם, חברה ומדינה, ערך חיי אדם, צדק וצדקה, (ובכיתות החטיבה – עמידת האדם מול האל, לוח השנה היהודי, עולמם של חכמים).

חמישית, התכנית בנויה תוך מחשבה שש – שנתית, כאשר כלל תכניות הלימוד ביהדות באות לענות יחד על נושאי הליבה הבסיסיים שצריכה לדעת, לדעתנו, אישה יהודייה מודרנית, הן מבחינת תכנים והן מבחינת מיומנויות והיכרות עם עולם ושפה. צוות חשיבה של המדרשייה והמכון ערך רשימה כוללת של נושאי הליבה ויידאנו כי יילמדו באחת ממסגרות הלימודים בתכנית השש שנתית. לדג' - נושא כיבוד אב ואם ממסכת קידושין ונושא מצוות עשה שהזמן גרמן, הקיימים בתכנית תושבע"פ הרגילה, נלמדים במסגרת לימודי הלכה ולימודי 'משפחה ומגדר ביהדות'.

ולבסוף, כתיבת תכניות הלימודים. בשנים האחרונות אנו (צוות המדרשייה וצוות כתיבה מן המכון) עמלים על כתיבה של תכניות לימודים מפורטות בתחומי מקצועות היהדות השונים. במסגרת תכנית התורה שבעל פה המוגשת בזאת, כבר נכתבה תכנית בנושא 'תיקון עולם' ממסכת גיטין ובימים אלה מסתיימת כתיבתה של תכנית 'ערך חיי אדם' במסכת סנהדרין. במהלך השנתיים הקרובות תכתב תכנית 'צדק וצדקה' במסכת בבא בתרא. בכל אחת מן התכניות קיימות הרחבות רבות ומגוונות, קלאסיות ומודרניות, מעבר לדפי התלמוד. במקביל, אנו טורחים על בניית מדריך למורה בכל אחת מן התכניות, אשר תכלול הדרכה פדגוגית ודידקטית מפורטת. אנו רואים עצמנו כמעבדה חינוכית ועל כן התכניות הקיימת הינן טיטות בלבד, והמפגש עם השטח מחד ועם הפיקוח מאידך, מזקק אותם לקראת תכניות סופיות. עוד יש לציין, כי תהליכי הכתיבה מובילים לכך כי במהלך השנה מתקיימים מפגשים קבועים, כמעט מדי שבוע, של הרכזות עם צוות ההוראה, על מנת לחשוב לעומק על השיעורים ועל התכנית.

לסיכום, עונה התכנית המוצעת על צרכי התלמידות, כמתבגרות וכנשים דתיות, הן במבט לטווח הקרוב והן במבט לטווח הרחוק. עוד עונה התכנית על צרכי תחום הדעת, אשר מהווה לא רק ידע אקדמי אלא גם שפה יהודית, הלכתית ורעיונית, רלוונטית ומשמעותית לחיי התלמידה. לטווח האורך, משמשים מענים אלו גם את הסביבה. כמו כן, עונה התכנית על צרכי המורה, שכן היא מאפשרת לו/ה לעסוק בתכנים חיים ורלוונטיים, להשתלם באופן קבוע, וכן לתת משמעות לעמדתו/ה ולתכנים שהוא/ביא מייצר/ת, גם מעבר לצרכי הכיתה בה הוא/היא מלמד/ת.

מספר יחידות הלימוד בתכנית:

בתכנית 3 יח"ל המצטרפות ל – 2 יחידות החובה, ונותנות יחד 5 יח"ל בתורה שבעל פה.

שיקולי הפריסה –

לאחר שבכיתה ט' התמקד הלימוד בסוגיות ממסכת ברכות ובעולם הערכי והדתי שבין אישה ואלוהיה, הרי שתכנית כיתה י' עוברת מעיסוק במצוות שבין אדם למקום לעיסוק במצוות שבין אדם לחברו ופורסת את היחסים הראויים בין אדם לחברו ולקהילתו והדרך בה צריכה להתנהל חברה יהודית מתוקנת. בנוסף, באמצעות לימוד רצף ארוך של סוגיות תלמודיות, מאפשרת התכנית לתלמידות להתוודע טוב יותר אל השפה התלמודית ואל אופן המעבר וההתקדמות מנושא לנושא. שאלות של צדק חברתי וצדקה מעסיקות את המתבגרות בגיל זה, מה גם שבדיוק סיימו שנת לימודים ארוכה (בכיתה ט') בה שמו דגש נרחב, בלימוד ובמעשה, על התנדבות ומחויבות חברתית.

בכיתה יא' נמשך העיסוק בנושא החברתי, אך תוך דגש רחב יותר על מנגנוני האכיפה של הקהילה ועל היחסים שבין הקהילה לבין סביבתה החיצונית וכן תוך מבט תיאולוגי ואוניברסאלי על סוגיית תיקון העולם. בנות יא' נמצאות בשלב מתקדם יותר של התבגרותן, מדריכות בתנועות נוער, לומדות אזרחות, והמבט שלהן על שאלות קהילתיות הופך להיות מורכב ומעניין יותר.

בכיתה יב', נלמדות סוגיות הרלוונטיות לתלמידות, רגע לפני יציאתן לחיים עצמאיים, מחוץ לבית הספר ופעמים רבות גם מחוץ לבית ולעיר בה גדלו. כבוגרות, הן עומדות להיחשף לדרכי הפעולה של השלטון המדיני, מערכת המשפט, היחסים בין מדינה ותורה ועוד.. הדבר רלוונטי במיוחד לבנות היוצאות אל השירות הצבאי. הסוגיות הנלמדות, אפוא, על ערך חיי האדם, קדושת החיים ומבנה השלטון רלוונטיות במיוחד.

כותבי התכנית ושותפיה:

צוות מורי המדרשייה המגוון (ובתוכם בעלי תואר שני ודוקטורנטים בתלמוד ובהלכה)

צוות כתיבה: שמואל הר, מורה וותיק לתלמוד ומרצה מבוקש בתחום, חוקר במכון הרטמן; שרגא בר און, דוקטור בתחום ספרות התלמוד והמדרש, חוקר במכון הרטמן; רננה רביצקי פילזר – דוקטורנטית במדרש, ראש בית המדרש ורכזת לימודי יהדות של המדרשייה, חוקרת במכון הרטמן.

הצוות משמש במקביל בכתיבה ובהדרכת המורים/ות על חומרי הלימוד. באופן כזה נבנים יחסי עבודה של רצוא ושוב בין המורים/ות ובין צוות הכתיבה. הצוות מדריך ומנחה, לאחר מכן מעבד חומרים שלומדו בכיתה ברמה גבוהה יותר ומחזיר את החוברת המעובדת להתנסות בכיתה.

יעוץ אקדמי: ד"ר ישי רוזן צבי, מרצה לתלמוד באוני' תל אביב, חוקר בכיר במכון הרטמן; הרב ד"ר אריאל פיקאר, חוקר בכיר במכון הרטמן והמנהל החינוכי של תכנית בארי, העוסק בתכניות לימודים; הרב ד"ר דניאל הרטמן, נשיא מכון הרטמן

התלמידה וצרכיה:

תלמידות המדרשייה באות מאוכלוסיות מגוונות, אולם רוב התלמידות ומשפחותיהן בוחרות ללמוד בחינוך דתי מורכב – הלכתי, מחויב, פתוח ופמיניסטי, אשר רואה את המערכות הערכיות השונות כמעשירות ומשלימות זו את זו ולא רק מתנגשות ומתעמתות. תלמידותינו מבקשות לראות ביהדות מערכת נבונה ומרוממת, המתאימה לערכי השוויון, הפתיחות, הביקורתיות וכבוד האדם. שומה עלינו לבסס את הזהות הדתית של תלמידותינו, וללימוד התלמוד מקום מרכזי בכך, תוך כדי כנות, מחויבות למקורות, להלכה, לאמת ולשלום. בחירת תכני הלימוד ואופני ההוראה נובעים מראייה זו של התלמיד וצרכיו. כנשים, אשר נדחו מלימודי התלמוד, במשך דורות רבים, משמש לימוד זה גם ככרטיס כניסה אל מרכז החיים הדתיים ועל כן עונה הלימוד על צרכים נוספים במישור הפסיכולוגי – שייכות, הערכה ומימוש עצמי.

לתלמידות צרכים ואתגרים לימודיים ולא רק אתגרים ערכיים. על מנת לענות לאלו, מתחלקות כיתות הלימוד לשניים (עד 15 בנות בקבוצה), צוות המורים/ות מוכפל והשיעורים כוללים זמן משמעותי של לימוד מונחה בחברותא. בכיתות הבגרות – החלוקה הינה על פי רמת הקושי, כאשר הכיתות המתקדמות יותר, לומדות חומר נוסף מעבר לבגרות. גודל הקבוצה מאפשר למורה מעקב אחר התקדמות התלמידות, בתוכן ובמיומנויות.

המורה ותפקידו/ה:

תפקיד המורה הוא קודם כל ייצוג של דוגמא אישית, הן באורחות חיים, הן בידע והן בתפיסות ערכיות. הכלי החינוכי החשוב ביותר שביד המורה הוא אישיותו/ה ועל כן צוות ההנהלה של בית הספר נדרש למשנה זהירות בבחירת צוות ההוראה, ובעיקר – המחנכים/ות ומורי/ות היהדות. אנו מחפשות מורים ומורות אשר ישקפו באורחות חייהם ובתפיסותיהם מחויבות הלכתית ומוסרית, סקרנות ושמחת לימוד, תפיסת עולם פמיניסטית וכן להט ומרץ לתיקון עולם. המורה צריך/ה לראות עצמו/ה כצינור ידע, אך גם כמי שמיילד/ת רעיונות, כמציב/ת גבולות אך גם כמדריך/ה ויועץ/ת, כעוצר/ת ומכוון/ת אך גם כמטפח/ת ומצמיח/ה.

המורים והמורות הנבחרים/ות להוראת תלמוד עברו הכשרה מעמיקה לתפקידם, הן ברכישת ידע והן בהוראה. בדרך כלל יהיו המורים/ות בוגרי/ות ישיבות ומדרשות, וכן – בוגרי/ות אוני' במדעי היהדות. חלק

גדול מן המורים/ות עבר הכשרה נוספת במסגרת זו או אחרת במכון הרטמן. על המורים והמורות להיות מוכשרים בהוראת סוגיות, משא ומתן תלמודי ומיומנויות לימוד, אך גם בניהול דיונים ערכיים, בעידוד בניית עמדה וגיבוש זהות דתית ומוסרית. במהלך ההוראה, נפגש הצוות על בסיס קבוע להדרכה פדגוגית אך גם לשיחה רעיונית ומדי שבוע מתקיים בית מדרש המיועד למורים ולמורות של תיכון הבנים ושל מדרשיית הבנות של מכון הרטמן על מנת ללבן סוגיות דתיות וחינוכיות הנובעות מתפקידנו וההכרחיות להוראת תכנית זו.

החברה וצרכיה:

מדרשיית הרטמן הינה חלק ממכון הרטמן, החורת על דגלו מבט פלורליסטי על היהדות ומבט פילוסופי – תיאולוגי – אתי על המקורות היהודיים לגוניהם ובעיקר על ספרות חז"ל. המכון מנסה בהצלחה לא מועטה להנכיח ולהפיץ תפיסה זו ברבים. לשם כך יוזם המכון תכניות רבות ומגוונות, חלקן מיועדות לקהל הרחב ורובן מיועדות ל'סוכני שינוי' – רבנים, מורים, קצינים, מנהיגים קהילתיים ועוד... המדרשייה שותפה במגמה זו, במסגרת מגבלות מחויבותה הדתית – אורתודוקסית, והיא קוראת לשורותיה תלמידות אשר משפחותיהן מעוניינות בסוג זה של חינוך ותפיסת עולם.

העולם הדתי בו אנו חיות, הולך בדרך ההקצנה, הן לכיוון החילוני והן כיוון החרד"לי, וקבוצת הביניים, הדוגלת בחינוך מורכב, הולכת ומתמעטת. יתר על כן, תפיסת עולם פמיניסטית דתית, נאלצת להתעמת מול תפיסות דתיות רווחות, הדוחות את הנשים אל הבית פנימה ומדירות אותן מריטואלים דתיים ומרחב ציבורי דתי. אנו רואות את תפקידנו לא רק בהוראת התלמידות הספציפיות הנמצאות בין כתלינו, אלא בהעמדת תפיסת עולם אלטרנטיבית אשר משרתת את החברה. תפיסת עולם זו באה לידי ביטוי, בין השאר, בתכנית הלימודים בתלמוד, אשר פותחת בפני התלמידות את שפת הידע, השיח וההשפעה של העולם הדתי, באמצעות לימוד התלמוד, ובאופן ההוראה – אשר אינו מדלג על סוגיות מורכבות מבחינה דמוקרטית או פמיניסטית, אלא מכניס את התלמידות לנבכי הויכוחים והשאלות, ומסייע להן להתמודד – התמודדות מונחית – עם מורכבות העולם בו הן חיות.

התפיסה הרעיונית של התכנית (הרציונל):

מטרת העל של התכנית הינה ליבון דילמות של היחס בין המסורת היהודית התלמודית – הלכתית ובין ערכים מודרניים של שוויון ודמוקרטיה, תוך עיון מעמיק בחומר התלמודי ורכישת מיומנויות של לימוד תלמוד. בכל שנה נתמקד במסכת אחת, על מנת ליצור רצף של לימוד ויחד עם זאת נבקש להתמקד בנושא רעיוני, הרלוונטי לחיי התלמידות ואשר יש לנו אינטרס חינוכי כי יתעוררו למחשבה עליו. שני הקווים

המנחים אינם תואמים לחלוטין ועל כן מדי פעם יחייב אותנו העיסוק בנושא להוסיף חומרי הרחבה או לדלג פה ושם על קטעים רציפים בתלמוד, ומדי פעם נלמד קטעים הנמצאים ברצף הסוגיה, גם אם אינם תואמים באופן מלא את הרצף הנושאי.

הרציונאל העומד מאחורי בחירת החומרים והתכניות:

כיתה י' - צדק וצדקה - יחיד, חברה וציבור - 1 יח"ל

התכנית כוללת סוגיות מן הפרק הראשון של מסכת בבא בתרא ובמהלכה אנו מבקשות להביא בפני הבנות את התמודדותם של חכמים עם נושאים מרכזיים וחיוניים לקיומה של חברה אנושית צודקת, וביניהם: שותפות, הסכמה וחוסר הסכמה, תפקיד ואחריות החברה והיחידים שבתוכה. אלו נושאים מרכזיים ביותר בעולם היהודי והרגישות אליהם חיונית לפיתוח זהות דתית. בעקבות החכמים, נבקש גם אנו להתמודד עם אותן הסוגיות בעולמנו שלנו. בנוסף, באמצעות לימוד רצף ארוך של סוגיות תלמודיות, מאפשרת התכנית לתלמידות להתוודע טוב יותר אל השפה התלמודית ואל אופן המעבר וההתקדמות מנושא לנושא. לאחר שבכיתה ט' התמקדה התכנית בסוגיות ממסכת ברכות ובעולם הערכי והדתי שבין אישה ואלוהיה, הרי שתכנית כיתה י' עוברת מעיסוק במצוות שבין אדם למקום לעיסוק במצוות שבין אדם לחברו ופורסת את היחסים הראויים בין אדם לחברו ולקהילתו והדרך בה צריכה להתנהל חברה יהודית מתוקנת.

בתכנית שני חלקים מרכזיים: החלק הראשון (מתחילת המסכת ועד המשנה בדף ד, ע"ב), מעלה שאלות יסוד בדיני נזיקין – מהו נזק? מה משמעותה של שותפות ושל הסכמה בין שותפים? ומה השלכותיה. הסוגיה שואלת על הצודק והראוי ומבחינה בינו ובין הפסול והנפסד. סוגיית הפתיחה היא גם הזדמנות מצוינת להתוודע לדרכי המשא ומתן התלמודי. החלק השני (מן המשנה בדף ז ועד המשנה בדף יא), מהווה את אחת משתי הסוגיות הגדולות בתלמוד הבבלי העוסקות בענייני צדקה. בעקבות הלימוד נשאל את עצמנו – מהי תפקידה של חברה ומהי משמעותה של הסכמה חברתית. יתר על כן, מהי אחריותנו שלנו, כיחידים וכציבור, לחלשים שבתוכנו. הסוגיה מעלה גם שאלות תיאולוגיות חשובות וראויות לדיון באשר לעמדתו של הקב"ה והנהגתו את העולם.

בנוסף ללימוד הסוגיות התלמודיות על הסדר, מרחיבה התכנית את היריעה באמצעים שונים: הן דרך מבט השוואתי בסוגיות תלמודיות מקבילות על צדק וצדקה (במסכת כתובות), הן באמצעות לימוד הפסיקה ההלכתית באשר לנושאים הנידונים בסוגיה (בעיקר משנה תורה לרמב"ם) והן בהרחבות רעיוניות ובדיונים רלוונטיים בעקבות הלימוד. ליחידה זו מוקדשות 4 ש"ש במהלך השנה.

מחוץ לשיעורי תלמוד, בשיעורי חינוך ובמסגרות אחרות, יינתן דין וחשבון של התלמידות על השפעת הלימוד התלמודי על מחויבותן לצדק וצדקה בחברה שלהן, מבית ומחוץ. כאן המקום לציין שלבית ספרנו תכנית מובנית למעורבות חברתית וקהילתית, המגייסת את כל קהילת ביה"ס.

כיתה יא' – תיקון העולם – 1 יח"ל

התכנית כוללת סוגיות מן הפרקים הרביעי והחמישי במסכת גיטין ובמהלכה אנו מבקשים להביא בפני הבנות את העיסוק של חכמים בנושא תיקון העולם. בין השאר נבחנות בתכנית סוגיות של אחריות וסמכות, סוגיות תיאולוגיות וכן סוגיות פוליטיות. בעקבות חכמים, נידונות גם בכיתות סוגיות אלה באופן הרלוונטי לחייהן ועולמן של התלמידות. לתכנית ארבעה חלקים מרכזיים:

ביחידה הראשונה אנו מבקשות לעסוק במושג 'תיקון העולם' ומשמעותו. מה מקומו ומה תפקידו של האדם בעולמו של האל. במסגרת יחידה זו נידונות כמה תקנות חשובות בענייני נישואין וגירושין, אשר כבכל חברה מייצגות תובנות ותפישות לגבי מהות האדם ומהות היחסים בין המינים. במסגרת זו מתברר תפקידם רב העוצמה של חכמים כמתקנים וכן נשאלות שאלות על מעמדן של נשים בתוך מערכת הנישואין.

ביחידה שנייה נידונה אחת התקנות הקדומות המרכזיות בספרות חז"ל – תקנת הפרוזבול, הדנה בכוחו של הלל הזקן, המתקן תקנה על מנת להתאים לכוונה האמיתית של התורה ומפני תיקון העולם. מהי משמעותה החברתית של תקנה זו, ומה היא באה ללמדנו על סמכותם של חכמים מול סמכותה של התורה.

היחידה השלישית עוסקת באחד מקבצי האגדה הגדולים בתלמוד הבבלי – אגדות החורבן. באמצעות לימוד האגדות נשאל מי אחראי לחורבנה של ירושלים ומה משמעותו של החורבן בעולמם של חכמים. האם קובץ האגדות הינו קינה על החורבן או שיש בו האשמה והטלת אחריות? כיצד הפך החורבן לסמל עבור דורות מאוחרים יותר בישראל ובעמים, מה הוא מייצג ומה לומדים ממנו לעתיד. במהלך הלימוד נשאלות בכיתה שאלות תיאולוגיות והיסטוריות ונלמדות דרכי ניתוח ספרותיות. בנוסף, זוהי גם הזדמנות עבורנו לדון בז'אנרים השונים הנכללים בספרות התלמודית, הלכה ואגדה, ובהבדלים ביניהם.

היחידה החותמת את התכנית עוסקת במושג מקביל לתיקון העולם – 'דרכי שלום'. לימוד הסוגיות מוביל אל הדיון על מקומן של התקנות במבנה ההלכה. האם אפשר לראות בהן עקרונות שעל פיהם עלינו לעצב את ההלכה או שהן אפשרויות מפלט במקרים קיצוניים בלבד. הסוגיות דנות בכוחה של תורה שבעל פה ואף במהותה של מסורת אוראלית ובאיסור כתיבתה. בעקבות הדיון עולות שאלות חשובות על מוסר והלכה.

התכנית, על יחידותיה השונות, מכוונת לחשיבה והעמקה תוכנית אולם במקביל – גם לעיסוק אינטנסיבי בכלים ומיומנויות לימוד תלמודיות. בין השאר מושם דגש על: השוואה בין ירושלמי ובבלי (תקנת עגונות), הבדלים בין המשנה לבין מדרשי ההלכה (פרוזבול), פילולוגיה (אגדות החורבן) וכמובן – פסיקה בעקבות הסוגיות, הנבחנת לאורך כל הדרך. לתכנית מוקדשות 4 – 5 ש"ש.

כיתה יב' – ערך חיי אדם והשלטון המדיני – 1 יח"ל

התכנית כוללת סוגיות ממסכת סנהדרין הסובבים סביב שני נושאים מרכזיים: הנושא הראשון הוא המשמעות הרבה שמייחסים חכמים לקדושת החיים ולערך חיי אדם. משמעות זו נלמדת כתוצאה מעיסוק

בסוגיות לעומקן ומהשוואה בין דיני ממונות ודיני נפשות במסכת. נושא מרכזי נוסף הינו השלטון המדיני והיחסים שבין תורה ומדינה. בעקבות חכמים נידונות שאלות קדושת החיים ומבנה השלטון ומערכת המשפט גם בחיינו שלנו ובמערכות הסובבות אותנו, בתוכן אנו פועלים. התכנית כוללת שלושה חלקים:

בחלקה הראשון נלמדות סוגיות מן הפרק השני – סוגיית מלך ומעמד המלך, האבחנה בין מלכי ישראל ומלכי בית דוד, חובות וזכויות המלך, ושאלות רבות הקשורות בהעמדת שלטון ומינוי מנהיגים, על המניעים וההשלכות הכרוכות בכך. בחלקה השני של התכנית נלמדות סוגיות מאמצע המסכת (סוף הפרק הרביעי, והפרק החמישי) העוסקות בערך חיי אדם. ערכים אלו נלמדים מדרכי העיצוב של מערכת המשפט, מתפקידם של העדים, ומן הסייגים והעיוכים שמקבלת על עצמה המערכת בהוצאה להורג של חוטאים ופושעים. הסוגיות חושפות את הרגישות, את האתגרים ואת המחירים של קביעת המערכת המשפטית באופן הנזכר.

בחלקה השלישי של התכנית נלמדות סוגיות מן הפרק השמיני – בן סורר ומורה, הבא במחירתו, דין רודף, קידוש ה'. סוגיית אלה עוסקות גם הן בערך חיי אדם, אולם מתמודדות עם השאלות מזוויות חדשות. ההתמודדות עם ערכי קדושת החיים אינה התמודדותם של הדיינים אלא של האנשים הפרטים בחברה, הנדרשים לשקול שיקולים ערכיים ברגעי משבר. בין השאר נדרשים לכך: הורים, בעלי רכוש, עדים לפשע העומד להתרחש ואחרים. ההתמודדות המוסרית מתנגשת עם רגשות אישיים, עם תחושות נקמה, עם מצוות שבין אדם למקום, ואף עם נטייה אנושית לפסיביות והתעלמות, בבחינת 'שב ואל תעשה'. בתכנית זו מושם דגש רב על לימוד משניות המסכת כולן ועל איתור תכנים ותובנות כתוצאה מהעמקה במבנה המסכת והשוואות מבניות. לתכנית מוקדשות 4 ש"ש.

מטרות התכנית:

מטרות קוגניטיביות:

1. התלמידה תכיר את החומר התלמודי וההלכתי הנלמד – מושגים, מונחי לימוד ודיון, משא ומתן תלמודי, הגיון תלמודי פנימי, פסיקת הלכה בסוגיות נלמדות.
2. התלמידה תכיר את הפרשנות הבסיסית על הדף – פירוש רש"י וחלק מפירושי התוספות.
3. התלמידה תכיר גישות שונות במקורות התלמוד והפסיקה.
4. התלמידה תכיר דרכים שונות אותם נוקטים חכמים כדי ליצור חידושים בהלכה וכדי לבקר תופעות שונות בעולמם. (פרשנות, אוקימתות, תקנות וגזירות)
5. התלמידה תכיר חלק מכללי הפסיקה.
6. התלמידה תרכוש ידע היסטורי על עולמם של חכמי התלמוד, על הרקע ההיסטורי של עם ישראל באותה תקופה ועל דמויות בולטות של חכמים.

מטרות ערכיות, חברתיות – תרבותיות ורגשיות:

1. התלמידה תקיים מצוות לימוד תורה ותהיה מודעת לחשיבותה של מצווה זו.
2. התלמידה תלמד לחבב את לימוד התלמוד, תראה בו אתגר, ותהיה מעוניינת להמשיך ללמוד גם בהמשך חייה, בבחינת 'לולא תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי'.
3. התלמידה תהיה שותפה בשיח היהודי, הן ההלכתי והן התרבותי, באמצעות הבנת השפה, המושגים, הדמויות המרכזיות והלכי הדעת והרוח.
4. לתלמידה יינתנו הכלים להרגיש בת בית בעולם היהודי ותרגיש מוזמנת לתרום להתפתחותו.
5. התלמידה תפתח אישיות דתית עצמאית, ותתחיל תהליך לקראת עיצוב דעה משלה בשאלות למדניות.
6. התלמידה תרכוש ערכים ומידות, בהשראת החומר הנלמד והדיון הכיתתי. (נדיבות ורגישות (צדקה), התחשבות בזולת (הלכות שכנים), חוש צדק ושלום (תיקון עולם, דרכי שלום), כבוד לכל איש ואשה, יהודי וגוי (תקנת עגונות, כבוד האדם), ציות והזדהות עם חוק המדינה, תוך ביקורת והבנת הגבולות (מלך, ציות לחוק) ועוד...
7. התלמידה תבין את הרלוונטיות של החומר לעולמה שלה.
8. התלמידה תלמד להביע דעה מנומקת, תוך קשב לדעות אחרות, ביודעה שהתורה מאפשרת יותר מדעה ועמדה אחת.
9. התלמידה תדע להתמודד עם אמירות תלמודיות קשות ומורכבות ביחס לנשים.

כישורי למידה ומיומנויות:

1. התלמידה תרכוש מיומנויות להבנת סוגיה תלמודית שיאפשרו לה בסיס ללימוד עצמאי.
2. התלמידה תרכוש מיומנויות לניתוח ערכי של מחלוקת, מקור וסוגיה וידע לתרגם את השפה התלמודית לשפה ערכית עכשווית.
3. התלמידה תבין את הקישור בין מדרש והלכה ובין הטקסט המקראי.
4. התלמידה תהיה מסוגלת לדון בספרות הלכתית כפרשנות לדברי חז"ל.
5. התלמידה תשווה בין מקורות שונים ותצביע על הדומה והשונה.
6. התלמידה תדע כיצד ליישם הלכה או עקרון ערכי מסוים לסיטואציה אקטואלית.
7. התלמידה תביע עמדה אישית מנומקת ביחס לשאלות ערכיות שידונו.
8. התלמידה תדע לצפות את המהלך הכללי של הסוגיה על פי מונחי הלימוד והדיון.
9. התלמידה תכיר מילים ארמיות בסיסיות החוזרות על עצמן במשא ומתן הלכתי.

דרכי הוראה ולמידה:

השיעורים יהיו בנויים הן מלימוד בחברותות והן משיעורים פרונטאליים. במהלכם יערכו דיונים בתכני התלמוד וכן דיונים ערכיים בעקבות הלימוד. זמן משמעותי יוקדש ללימוד ותרגול של מיומנויות. במהלך השיעורים יגונו דרכי ההוראה – לדג' - לימוד בחברותא ולימוד פרונטאלי, קריאה על ידי המורה ועל ידי

התלמידות, ניהול דיונים ערכיים בתחילת ובסיום הסוגיה המעלה אותם, צפיית הסוגיה מראש על פי מונחי הדיון והלימוד, סיכום יצירתי ועוד...

הכיתות תחולקנה על פי רמות. לפניכם מוצגת התכנית הבסיסית. הכיתה ברמה הגבוהה יותר תלמד חומר נוסף שלא יכלל בבחינת הבגרות.

זרכי הערכה:

הלימוד בקבוצות קטנות מאפשר מעקב צמוד אחר התקדמות הבנות ומחייבות נוכחות ערה והשתתפות פעילה. הבנות נבחנות על חומר הלימוד, אולם נדרשות גם להגיש עבודות אישיות ולהגיב לחומר מתוך עולמן האישי. מבחני הבגרות ייכתבו על ידי הצוות, בפיקוח הגף, ויבחנו ידע, הבנה, יכולת יישום והשוואה, וכן - יכולת התמודדות ערכית עם המקורות והבעת עמדה ביחס להשתמעויותיהם בחיים ובחברה.

בכל מחצית יתקיימו שני מבחנים על החומר השוטף. בסוף השנה תתקיים מתכונת אחת חובה ומתכונת נוספת רשות, כאפשרות לשיפור הציון. בנוסף, תתבקשנה התלמידות לכתוב עבודה על אחד מהנושאים הערכיים שנידונו בכיתה ולהביע עמדה אישית מנומקת.

כיתה יינתנו תרגילים שוטפים של קריאה נכונה, פיסוק קטעים שנלמדו, פענוח קטעים קצרים שלא נלמדו, דרישה להתמודדות ערכית עם מקור שנלמד ותרגילים נוספים.

הציון השנתי יקבע על פי :

תרבות הלמידה של התלמידה – נוכחות, השתתפות, הגשת ש.ב. ועוד... 20%

מבחנים ומבדקים – 40%

עבודה אישית להבעת עמדה ערכית ביחס לחומר – 10%

מתכונות – 30%

מבחן הבגרות – הבגרות תשקף את המטרות השונות שפירטנו.

זמן המבחן – שעתיים וחצי, חומרי עזר – גמרא וילנא, לא מסומנת.

מבנה המבחן –

חלק ראשון – שאלות רחבות, הכוללות מספר סעיפים – 3 מתוך 5 שאלות. 14 נקודות לשאלה, סה"כ – 42 נקודות

חלק שני – שאלות קצרות. 4 מתוך 5 שאלות, סה"כ – 40 נקודות, 10 נקודות לשאלה.

חלק שלישי – מושגים וביטויים. יש להסביר את המושג ואת הקשרו בסוגיה ולתרגם מילים ארמיות המופיעות במושג. שישה מתוך תשעה מושגים, 3 נקודות למושג. סה"כ 18 נקודות.

השאלות יכללו שאלות הבנה (כ – 40%), שאלות מסדר חשיבה גבוה הדורשות יישום, השוואה וחשיבה (כ- 50%) ושאלות בהן תידרש הבעת עמדה אישית (כ – 10%).

תכנים:

הערה: התכנית המוצעת כוללת את התכנית הבסיסית בלבד. בפועל – אנו מלמדות יותר מ – 90 שעות ועל כן יש הזדמנות להרחיב את חומרי הלימוד, את ההרחבות ואת הדיונים בכיתה, בעיקר בקבוצות המתקדמות.

כיתה י' – צדק וצדקה - בבא בתרא – 90 שעות

סוגיה	נושאים	מס' שעות	מס' דפים
1. בבא בתרא ב, ע"א – ד, ע"ב משנה	פתיחה למסכת	4	2.75
	השותפין שרצו לעשות מחיצה,	4	
	היזק ראייה – ה"א	6	
	היזק ראייה – ה"ב	4	
	אבני בניין	4	
	סתירת בית הכנסת,	2	
	בנין הורדוס	6	
	מקום שנהגו לגדור	3	
	סיכום הסוגיה	2	
	2. בבא בתרא ז, ע"ב משנה – יא, ע"א משנה	פתיחה	
צדקה, פרטיות ומיסוי		4	
פטור תלמידי חכמים		5	
ארגון הצדקה הקהילתית		3	
גבייה בכפיה, גבאי צדקה וסמכות		4	
הקהילה			
העני		2	

3.75	סה"כ-32	<p>4 דרשות בשבוע הצדקה, מתן בستر</p> <p>2 בעיה תיאולוגית במתן צדקה</p> <p>4 צדקת גויים, סיפורי הצטיינות בצדקה</p> <p>2 סיכום הסוגיה</p>	3. כתובות ס"ז, ע"א משנה – ס"ח ע"א משנה
1.5	סה"כ-14	<p>2 פתיחה, מינימום ומקסימום בצדקה</p> <p>4 פרנסת בן טובים</p> <p>2 סיפור מר עוקבא ואשתו</p> <p>2 רמאות מול אנונימיות,</p> <p>2 מי זכאי לצדקה</p> <p>2 סיכום הסוגיה</p>	4. הרחבות (הנכנסות במהלך הלימוד)
		<ul style="list-style-type: none"> 1 • פסוקי מקרא על עוני ומצוות צדקה 2 • משנה פאה, פרק אחרון • רמב"ם, משנה תורה, הל' מתנות עניים, פרק י' 2 • מקבילה לשיחת טורנוסרופוס עם ר"ע: מדרש תנחומא תזריע, ז 1 • תוספות ז, ע"ב, ד"ה "לפי שבח ממון הן גובין" + ד"ה "לפי קירוב בתים הן גובין", 1 • תוספות ת, ע"א, ד"ה "כריא פתיא" + ד"ה "איפרא הורמיז" + ד"ה "ככלב וכעורב". • תוספות ת, ע"ב, ד"ה "פדיון שבויים מצווה רבה" + ד"ה "ומתחלקת" + ד"ה " ומצדיקי הרבים". 1 	

סה"כ - 8 דפים + הרחבות	1 סה"כ-9	<ul style="list-style-type: none"> • תוספות ט, ע"א, ד"ה "שבת" • תוספות י, ע"ב, ד"ה "אלא" 	
------------------------------	-------------	--	--

כיתה יא' – תיקון העולם – גיטין – 90 שעות

מס' דפים	מס' שעות	נושאים	סוגיה
1.00 0.50 0.75 0.75 0.25 0.25 1.25	סה"כ-18	6 פתיחה	1. גיטין לב ע"ב 'בראשונה היה עושה' – לג ע"א וחתמי דיינים
		4 ביטול גט	2. גיטין לג ע"א 'מאי מפני תיקון העולם'
		2 תיקון העולם	3. לג ע"א, 'בטלו מבוטל'-'אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה'
		6 מה כח בית דין יפה	4. לג ע"ב, 'אמר רב שמואל בר יהודה – לד ע"א התם ממונא הכא איסורא'
		6 גילוי דעת בגט	5. לד ע"א גילוי דעתא בגיטא עד המשנה
		6 השבעת אלמנה	6. 'אין אלמנה נפרעת' לד ע"ב משנה - לה ע"ב 'גט יבמין הוה'
		6 פרוזבול ח"א	7. לו ע"א 'הלל התקין פרוזבול' – לז ע"א 'פורסא דמילתא'
		4 פרוזבול ח"ב	8. לז ע"א תנן התם (אחרון בעמוד) – לז ע"ב משנה
		4 חוב בשביעית	9. גיטין דף מה ע"א משנה אין פודין את השבויין - משנה
		6 פדיון שבויים	10. נה ע"ב 'אמר רבי יוחנן' – נז, ע"א, 'והחריב את ביתו ושרף את היכלו'
	סה"כ-14	6 – אגדות החורבן לימוד משותף	
		6 – אגדות החורבן לימוד עצמי	

1.75	6	<p>דרכי שלום - א</p> <p>דרכי שלום - ב</p> <p>סה"כ-30</p> <p>4 תקנת ממזרים או עגונות</p> <p>4</p> <p>אם כן מה כח בית דין יפה</p> <p>6</p> <p>כוחה של שבועה</p> <p>2 גט יבמין</p> <p>1 פרוזבול</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>6</p>	<p>11. דרכי שלום, נט, ע"א משנה 'אלו דברים אמרו' – סא ע"א משנה</p> <p>הרחבות:</p> <p>משניות הפרקים</p> <p>1. ירושלמי גיטין פ"ד ה"א, מה ע"ג</p> <p>2. בבלי גיטין לג ע"א תוספות ד"ה 'ושמעה'</p> <p>3. תוספתא גיטין פ"ג, ה"ג</p> <p>4. ירושלמי גיטין פ"ד ה"א מה ע"ג</p> <p>5. משנה תרומות פ"א מ"ד עם פירוש רע"ב</p> <p>6. מפני מה כוח בי"ד יפה בבלי כתובות ק ע"ב – קא ע"א</p> <p>7. ירושלמי שבועות לז ע"ב</p> <p>8. רמב"ם הלכות יבום וחליצה פ"ה ה"א</p> <p>9. משנה שביעית פ"י</p> <p>10. ספרי דברים פיסקא קיז</p> <p>11. מדרש תנאים לדברים</p> <p>12. אגדות החורבן תוספתא שבת טז ז</p> <p>13. תוספתא כתובות ה ט-י</p> <p>14. מכילתא דר"י יתרו מסכתא דבחדש פ"א</p> <p>15. ספרי דברים פיסקא שה</p> <p>16. אבות דר' נתן נו"א פ"ד</p> <p>17. אבות דר' נתן נו"ב פ"ו</p> <p>18. איכה רבה וילנא א לא</p>
סה"כ –	סה"כ-28		

6.5 דפים 18 + הרחבות			
----------------------------	--	--	--

כיתה יב' – ערך חיי אדם והשלטון המדיני – 90 שעות

מס' דפים	מס' שעות	נושאים	סוגיה
1	2	פתיחה	1. יט ע"א 'מלך לא דן' – כ ע"א משנה
	2	מלך לא דן – סיפור ינאי המלך	
	5	נשים מבית המלך	
	4	שום תשים עליך מלך	2. כ ע"ב משנה – כב ע"א משנה
	4	לא ירבה לו נשים,	
1.75	2	לא ירבה לו סוסים,	
	4	כתיבת ספר תורה	
	סה"כ- 23		
0.5	4	דיני נפשות, ערך חיי אדם	3. לז ע"א משנה – לז ע"ב-נידון בחמורה
	3	בדיקות וחקירות – משנה	4. מ ע"א משנה – מא ע"ב 'על שם דהשתא'
1.5	4	שבע חקירות	
	2	מיתת ב"ד	
	4	דיני ראיות	
	3	התראה	
0.5	סה"כ- 20		
	3	בן סורר ומורה	5. עא ע"א משנה 'היה אביו רוצה' –

			אבנים מנוגעות פינו לשם'
	2	הבא במחותרת	6. עב ע"א משנה 'הבא במחותרת' – 'אם בא להורגך השכם להורגו'
0.25	2	הבא במחותרת	7. עב ע"א 'ת"ר אין לו דמים' – עב ע"ב 'אלא לפקח עליו את הגל'
1	4	לא תעמוד על דם רעך דין רודף	8. עג ע"א ואלו הן שמצילין אותן בנפשן' –עג ע"ב 'אפיגמא זוטא לא קפיד רחמנא'
	6	המציל באחד מאבריו	
	4	המציל באחד מאבריו	
1.25	4	קידוש ה', יהרג ובל יעבור, וחי בהם	9. עד ע"א 'דתניא ר' יונתן בן שאול...! – עה ע"א סוף הפרק
		שמד ופרהסיא	
	2	מים גנובים ימתקו	
	2	מים גנובים ימתקו	
		סה"כ-29	
		משניות	תוספות (במהלך כל הלימוד):
	4	משניות	1. משניות מסכת סנהדרין פרקים שני, רביעי, חמישי, שמיני, תחילת מס' מכות – בקיאות, מבנה ומשמעות
	1	משניות	2. תוספתא סנהדרין, פי"א, ט – יא
		מניין לשבע חקירות	3. תלמוד ירושלמי סנהדרין, פ"ח דף כו, טור ג, ה"ט
	1	מניין לשבע חקירות	4. ירושלמי סנהדרין, כב, ע"ג,
		מסיעין את העדים	5. רמב"ם, ספר המצוות לא תעשה, מצווה ר"צ, שלא לחתוך הדין באומר הדעת
	1	מסיעין את העדים	

סה"כ – 7.75 דפים+13 הרחבות	2	התראה	6. רש"י ורמב"ם, פירוש המשניות על ירושלמי לב, ע"ב – 7. מכירין אתן אותו - רש"י על אתר, רמב"ם פירוש המשניות ה, א, רמב"ם משנה תורה הלכות עדות פ"א, ה"ד והמאירי, בית הבחירה על סנהדרין, מ, ע"א
	4	מלכות ושלטון	8. אברבנאל, מתוך פירושו לדברים יז, יד וכן לבראשית יא' 9. הרב חיים הירשזון, מלכי בקדש, הדמוקרטיה ומשטר התורה
	3	המשך מערכת המשפט המשך	10. קטעים ערוכים מתוך מ"מ בובר, מלכות שמיים 11. דרשות הר"ן, הדרוש האחד עשר 12. אגרת הרמ"ה לחכמי לונגיל בדין בן סורר ועיר הנדחת
	2	דגמי שלטון	13. מאמר: רביצקי א', דת ומדינה דגמים מתחרים במחשבה היהודית

מטרות אופרטיביות:

התלמידה תדע לקשר בין המשנה לבין הדיון בגמרא.

התלמידה תדע להסביר כיצד עובדת דרשה וכיצד נדרשים פסוקים מקראיים.

התלמידה תדע לאתר מידע רלוונטי באשר לדורות חכמים, זיהוי תמרורים ותרגום מילים ארמיות.

התלמידה תדע להבין ולנתח סוגיה אופיינית ברמת קושי בינונית..

התלמידה תדע לנתח ניתוח ערכי ורעיוני ולא רק ניתוח טקסטואלי.

התלמידה תדע לעבוד בחברותא, ברגישות, קשב ויכולת דיאלוג גבוהה.

התלמידה תדע לעבוד עבודה עצמית לאורך זמן.

התלמידה תרכוש גישה סובלנית כלפי חברותיה ותדע לנהל מחלוקת לשם שמיים.

התלמידה תוכל לעבוד בשיתוף פעולה עם תלמידות אחרות.

התלמידה תדע לסכם סוגיה או נושא באופן יצירתי.

התלמידה תדע להשתתף בדיון ערכי בעקבות סוגיה ולהביע עמדות מנומקות.

התלמידה תדע לנסח את עמדתה בעל פה ובכתב.

התלמידה תדע להשוות בין מקורות שונים השוואה פרודוקטיבית.

התלמידה תדע למצוא פסיקת הלכה ביחס לסוגיה הנלמדת.

המושגים המרכזיים:

התלמידה תדע מושגים הלכתיים ותלמודיים בסיסיים. כל תלמידה בכל כיתה תדע להסביר הסבר מילולי והסבר מינוחי למושגים הטכניים בתלמוד.

לדג' – תנו רבנן, תניא, כתיב, מנלן, מאי טעמא, היכי דמי, מאי בינייהו, למאי נפקא מינה, מתיב, מתקיף, ורמינהו, והא, בשלמא, איני, פשיטא, איבעיא להו, תא שמע, אילמיא, הכא במאי עסקינן, לאתויי, לאפוקי, דייקא נמי דקתני ועוד...

בנוסף, תדע התלמידה מושגים בסיסיים בתלמוד, כגון: הלכה ואגדה, י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן, תוספתא, סוגיה, שקלא וטריא, אסמכתא, אוקימתא, ברייתא, ועוד.

כמו כן תדע התלמידה מושגים מרכזיים בסוגיה אותה היא לומדת. לדג' –

סוגיות כיתה י' בבבא בתרא – קבע בה מסמרות, רבנן לא צריכי נטירותא, עדות שבטלה מקצתה בטלה, עני בן טובים, דוחקא דציבורא, בית שער, קופה, תמחוי, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, צורבא מרבנן, שמיטת כספים, וכו'...

סוגיות כיתה יא בגיטין – ביטול גט, מה כוח בית דין יפה, פרוזבול, שב ואל תעשה, הפקר בי"ד, אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חברו... לא תסור, ולא מחו ביה, דרכי שלום,

סוגיות כיתה יב בסנהדרין – דרוש וקבל שכר, התראה, מילתא דאתיא בקו"ח טרח וכתב לה קרא, שני כתובים הבאים כאחד, גזירה שווה מופנה, להציל באחד מאבריו, פרהסיא, שעת שמד, דיני ממונות ודיני נפשות, מחתרת, סנהדרין חובלנית, לפקח את הגל, וכו'...

בכל המבחנים לאורך השנה, יהיה סעיף של מושגים ומונחים, בו תצטרכנה התלמידות להסביר את המושגים והמונחים וכן את הקשרם של המושגים ואת אופן תפקודם של המונחים בסוגיה.

ביבליוגרפיה לתלמיד:

ספרות החובה לתלמידה היא רשימת הטקסטים שפורטו כחומרי הלימוד כולל ההרחבות.

הערכה שוטפת והמסכמת (כולל משקלן):

דרכי הערכה פורטו בסעיף קודם, כולל אבחנה בין דרגות הבנה וכולל מבנה הבגרות.

נספחים:

מצ"ב דוגמת בחינות בגרות. נשמח להוסיף פרטים ולענות לשאלות במקרה הצורך.

בברכה,

מירב בדיחי, מנהלת בית הספר

ורננה רביצקי פילזר, ראש בית המדרש

בס"ד

סוג הבחינה : בגרות

מועד הבחינה : קיץ תשע"ב, 2012

מדרשיית הרטמן לבנות

סוגיות במסכת סנהדרין

תושבי"ע

בחינת בגרות

הוראות לנבחנת:

א. משך הבחינה: שעתיים

ב. מבנה השאלון: במבחן שלושה חלקים.

חלק א': שאלות רחבות. יש לענות על שאלת חובה + 2 מתוך 3 שאלות

חלק ב': שאלות קצרות. יש לענות על שאלת חובה + 3 מתוך 4 שאלות

חלק ג': מושגים וביטויים. יש להסביר 6 מתוך 9 מושגים

ג. מפתח ההערכה:

חלק א' = 42 נק'

חלק ב' = 40 נק'

חלק ג' = 18 נק'

ד. חומר עזר: צילומים מצורפים של דפוס וילנא

ב ה צ ל ח ה ר ב ה

שימי לב שאלה מספר אחת היא שאלת חובה!

1. שאלת חובה עב ע"א

- א. 'אם במחלת ימצא הגנב והוכה ומת אין לו דמים. אם זרחה השמש עליו דמים לו שלם ישלם...' הסוגיא מביאה שתי ברייתות הדורשות את הביטוי 'אם זרחה השמש עליו'. הסבירי את שני הפירושים. (4 נק')
- ב. מה הנפקא מינה להלכה בין שתי הברייתות? (3 נק')
- ג. כיצד מיישב התלמוד את הסתירה בין הברייתות? (4 נק')
- ד. איך מבין רב את הביטוי 'באב על הבן' על פי הסיפור? (3 נק')
2. בסוגיות שלמדנו ובמפרשים מופיעים כמה סיפורים על שמעון בן שטח.
- א. הזכירי לפחות שלושה סיפורים. (4 נק')
- ב. ספרי סיפור אחד בלשונך. (3 נק')
- ג. נתחי את הסיפור. איזו דמות של שמעון בן שטח משתקפת בסיפור? התייחסי בעיקר ליחסו לדיני נפשות. (4 נק')
- ד. בירושלמי מופיע סיפור על בנו של ר' שמעון בן שטח. במה שונה סיפור זה מהסיפור שמביא רש"י על מעשה דבעיא מכסיא? (3 נק')
3. מה ע"א
- א. כיצד מסביר התלמוד את דעתו של ר' יהודה במשנה? (4 נק')
- ב. מהי הסתירה בין דעתו של ר' יהודה במשנה שלנו לבין דעתו במשנה סוטה? (3 נק')
- ג. כיצד מיישב התלמוד סתירה זו? (3 נק')
- ד. 'והכא בהא קמיפלגי מר סבר בזיוני דאיניש עדיפא ליה טפי מניחא דגופיה ומר סבר ניחא דגופיה עדיף מבזיוני' הסבירי את המשפט. (4 נק')
4. מא ע"א - 'אמר רב יוסף מבן זכאי לותיב איניש שאני בן זכאי דבדיקות כחקירות משוי ליה'
- א. איזו קושיא מתרץ התלמוד במשפט זה? (3 נק')
- ב. מדוע הסוגיא מנסה להוכיח שבן זכאי איננו רבן יוחנן בן זכאי? הסבירי היטב. (4 נק')
- ג. כיצד מוכיח התלמוד שבן זכאי איננו רבן יוחנן בן זכאי? (הכוונה להוכחה החשבונית של השנים). (3 נק')
- ד. האם למסקנת הסוגיא בן זכאי הוא רבן יוחנן בן זכאי? הסבירי. (4 נק')

6. שאלת חובה

א. האם יש לגרוס במשנה 'כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא' את המילה 'מישראל' ?
נמקי את דבריך היטב.

ב. מה מקומו של משפט זה בהקשר של המשנה ומה מקומה של המשנה בהקשר הכללי של המסכת?

7. יט : א. איך יכול היה דוד לשאת את מיכל ? והלא נשא את אחותה מירב? (שני הסברים)

ב. איך מסביר התלמוד את הפסוק בשמואל ב' 'חמשת בני מיכל...' והלא למיכל בת שאול לא היה ילד עד מותה?

8. עב : א. איך יוצא מן המימרא של רב הונא 'קטן הרודף ניתן להצילו בנפשו' שרודף איננו צריך התראה?
הסבירי היטב.

ב. כיצד מקשה רב חסדא על מימרא זו של רב הונא?

9. א. תני שתי דוגמאות מן הסוגיות שלמדנו לעיקרון של 'אין עונשין מן הדין'.

ב. איזה עיקרון הלכתי בדיני עונשין בא לידי ביטוי במשנה 'היה בא במחותרת ושבר את החבית... אם אין לו דמים פטור'.

10. עה . א. מהם שלושת הפיתרונות המוצעים לקושי שיש לתלמוד במעשה המסופר בסוף הפרק?

ב. מדוע לדעתכן בחר התלמוד לסיים במעשה זה את הפרק?

חלק ג': מושגים וביטויים. יש להסביר 6 מתוך 9 מושגים (3 נק' לשאלה = 18)

יש להתייחס למובן של המונח, להקשר שלו בגמרא. מילים בארמית יש צורך גם לתרגם.

א. שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין

ב. מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא

ג. קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים

ד. גזירה שווה מופנה

ה. התיר עצמו למיתה

ו. וכי דילטור אני

ז. הכא נמי כדי לרדותן

ח. דרוש וקבל שכר

ט. הנאת עצמן שאני

בהצלחה

